

Landbrugets driftsresultat i 1947—48.

1. del af Det landøkonomiske Driftsbureaus beretning: Undersøgelser over landbrugets driftsforhold 1947—48, udsendtes i dagene før jul. Vi gengiver her nogle afsnit af en oversigt, som forstander *Johs. Ridder* gav i en radioudsendelse i den anledning.

Det benyttede regnskabsmateriale.

Det landøkonomiske Driftsbureau har i disse dage afsluttet sin bearbejdning af godt 1000 landbrugsregnskaber repræsenterende ca. 11 000 regnskabsførende landbrug for regnskabsåret 1947/48. Undersøgelsesmateriale hidrører fra landbrug af forskellig størrelse spredt over hele landet og fordeler sig med godt 400 ejendomme fra Øerne og 600 fra Jylland, og hvad ejendomsstørrelsen angår, omfatter materialet godt 300 husmandsbrug, 550 bønderbrug og 166 større gårde. Regnskaberne er iøvrigt kontrolleret, opgjort og indsendt til bureauet af ca. 100 sagkyndige konsulenter inden for de lokale områder.

Bruttoudbyttet.

Ser vi nu på landbrugets omsætning målt i penge, så viser det sig, at det samlede bruttoudbytte, hvori indgår både salg, forbrug af egne produkter og eventuelle naturalafgifter, i 1947—48 blev 1403 kr. pr. ha. Dette er 80 kr. mere end i året før, dels fordi de højere priser på husdyrprodukter opvejede nedgangen i produktionens størrelse, men også fordi reduktionen af besætningerne forøgede årets salgsindtægter. Stigningen i bruttoudbyttet falder iøvrigt udelukkende på indtægten af husdyrholdet, medens indtægten ved salg af planteprodukter som helhed udviser en lille nedgang. Kornsalget er således gået ned med 13 kr. pr. ha, men afleveringspligten var jo også formindsket lidt, til gengæld var prisen for frihandelskorn betydeligt højere end foregående år. Indtægten ved kartoffelsalg er dog steget med 6 kr. pr. ha, fordi arealet med denne afgrøde som nævnt er udvidet noget, og årets større eksport af spise- og læggekartofler, 2,8 mill. hkg mod 1,7 mill. hkg i 1946—47, hjembragte avlerne gode priser. Salget af industriplanter er ligeledes steget med 6 kr. pr. ha; men arealet med disse afgrøder var også dobbelt så stort som sidste år, fordi

man i stor udstrækning anvendte disse afgrøder til omsåning i de forholdsvis store arealer med vintersæd, frø og iøvrigt også kløvergræsmarker, der udvintrede i den forudgående meget langvarige og meget strenge vinter.

Driftsomkostningerne.

Driftsomkostningerne, der beregnes således, at de omfatter konstante udgifter, kost til folkeholdet og afskrivninger samt et vederlag til brugeren og hans familie for deres indsats i bedriften, men ikke renter — udviste imidlertid en endnu stærkere stigning end bruttoudbyttet, nemlig på 96 kr. til 1306 kr. pr. ha. Årsagen her til må væsentlig søges i de forøgede indkøb af korn og oliekgager til stigende priser, samt i større indkøb af kunstgødning — nu kunne man jo igen få fosforsyregødning; disse indkøb er tilsammen steget med ikke mindre end 67 kr. pr. ha eller næsten 40 pct. Men iøvrigt har det stigende udgiftsniveau påvirket de fleste af landbrugets udgiftsposter.

Udgiften til medhjælp udviser for første gang siden begyndelsen af 30'erne en lille nedgang. Dette skyldes formentlig i nogen grad årets lille høst, og at det meget gunstige vejrlig i indbjergningstiden formindskede kravet til arbejdskraft, men man har sikkert også af økonomiske grunde yderligere indskrænket sig med hensyn til medhjælp og taget hårdere fat selv. Desuden har den fremadskridende mekanisering naturligvis begyndt at sætte sit præg på arbejdsforbruget. De store gårde er således endnu i 1947—48 den eneste brugstørrelse, hvor det samlede arbejdsvederlag til medhjælp og familien udviser en nedgang.

Det skal yderligere tilføjes, at regnskabstallene tyder på, at man med hensyn til bygningerne heller ikke i 1947—48 nåede op på et tilfredsstillende omfang af vedligeholdelse sammenlignet med årene før krigen. Det samme gælder også i nogen grad for inventarets vedligeholdelse, men der har dog fundet en ikke ringe fornyelse og udvidelse af maskinbestanden sted i løbet af året.

Driftsresultatet.

Stigningen i bruttoudbyttet på 80 kr. og i driftsomkostningerne på 96 kr. pr. ha har medført, at det beløb, der bliver til forrentning af den i landbruget investerede kapital, er faldet med 16 kr. pr. ha, nemlig fra 113 kr. i 1946—47 til 97 kr. i 1947—48. Jeg minder igen om, at udbetalte renter ikke er medregnet som omkostning, og forskellen mellem bruttoudbytte og driftsomkostninger, der kaldes nettoudbyttet af den gældfri ejendom, er således det beløb, der er til forrentning

af landbrugskapitalen. Da landbrugskapitalens størrelse er omtrent uændret, den udgjorde nemlig 2 818 kr. pr. ha mod 2 828 kr. i 1946—47, er forrentningsprocenten gået ned til 3,0 mod 3,5 i 1946—47. Til sammenligning skal anføres, at som gennemsnit for de fem krigsår var forrentningsprocenten 7,0, og for alle de 32 år, 1916/17—1947/48, disse undersøgelser nu har fundet sted, er der gennemsnitlig opnået en forrentningsprocent på 5,0. Lad mig føje til, at beregnes forrentningsprocenten på grundlag af de undersøgte brugs øjeblikkelige handelsværdi, bliver den kun 2,2, medens den beregnet efter den bogførte værdi, der nærmest svarer til den skattemæssige vurdering af landbrugets ejendele, bliver 3,4.

Betydningen af god eller dårlig høst.

Der er imidlertid overordentlig store variationer i driftsresultaterne. Årsagen hertil må først og fremmest tilskrives de stærkt varierende vejrforhold fra egn til egn og deraf følgende store forskelligheder i høstudbyttets størrelse, der har været endnu større i 1947—48 end i tidligere år. Den sydlige del af landet, hvor vejrforholdene var gunstigst, har således været bedst stillet, og da der f. eks. på de sydlige øer kunne afleveres næsten samme mængde sukkerroer som i 1946—47 og desuden sælges en del korn og stråfoder til gode priser, blev driftsresultatet meget tilfredsstillende, nemlig en forrentningsprocent på ca. 7, medens Øst- og Midtjylland, der som helhed rammes hårdest af sommerens tørke, måtte se sit nettoudbytte næsten halveret, og forrentningsprocenten blev for disse landsdele kun 1,8. Også Fyn rammes egnsvis meget hårdt af tørken og står med en forrentningsprocent på kun 2,3, medens Sjælland og Vestjylland har opnået en forrentningsprocent på omkring 3.

Udviklingen har været til gunst for ejendomme med store og gode kvægbesætninger.

Desuden fik forskydningen i prisforholdene til gunst for husdyrprodukterne en ikke ringe indflydelse på de opnåede driftsresultater i 1947—48, alt efter den driftsform, der an-

vendes i de enkelte egne og i de enkelte brug, og især gælder dette med hensyn til de forskellige ejendomsstørrelser. De mindre brug med deres store besætninger har således fået forholdsvis større fordel af de højere priser på husdyrprodukter, og for disse brug er nettoudbyttet kun gået ned med 7 kr. pr. ha mod 15—20 kr. for de store gårde, fordi disse dels har forholdsvis små besætninger og dels lægger større vægt på kornsalg og dyrkning af afgrøder som frø og industriplanter, og for disse kulturer var vilkårene som allerede nævnt forholdsvis dårlige i 1947—48. Til nærmere belysning af dette forhold skal jeg anføre, at medens 86 pct. af den samlede bruttoindtægt i brugene med under 10 ha i dette regnskabsår hidrører fra husdyrholdet, og knap 10 pct. fra salg af plante- produkter, så stiller det sig sådan for de store gårdes vedkommende, at kun 51 pct. hidrører fra husdyrene og 47 pct. fra salg af plante- produkter. Her betyder altså salget af plante- produkter praktisk taget næsten lige så meget som indtægten af husdyrene. Bønderbrugene indtager i denne henseende en mellemstilling med 20—25 pct. af bruttoudbyttet fra plante- avlen og 70—75 pct. fra husdyrholdet.

Ejendomsstørrelsens indflydelse på driftsresultatet.

Det bør også anføres, at de undersøgte regnskaber viser, at det samlede bruttoudbytte aftager ret kraftigt med tiltagende ejendomsstørrelse, nemlig i 1947—48 rundt regnet fra 2 000 kr. pr. ha i husmandsbrugene til 13—1 400 kr. i bønderbrugene og 1 100 kr. på de større gårde. Det er netop gennem det store husdyrhold, at de mindre brug har opnået dette store brutto- udbytte. Den store produktion i disse brug kræver imidler- tid også store omkostninger, dels i form af et stort arbejds- forbrug i stald og mark (foderroearealet er således her næsten dobbelt så stort i forhold til det samlede areal som på de store gårde) og dels gennem store foderstofindkøb. I 1947—48 var kraftfoderindkøbene således 250 kr. større pr. ha i hus- mandsbrugene end på de store gårde, og de samlede arbejds- omkostninger er dobbelt så store i husmandsbrugene som på de store gårde, nemlig henholdsvis 917 og 431 kr. pr. ha, og i

de samlede omkostninger er der en forskel på rundt regnet 1 000 kr. pr. ha.

Det beløb, der bliver til forrentning af den samlede landbrugskapital, er alligevel i 1947—48 mindst i husmandsbrugene, nemlig 52 kr. pr. ha mod rundt regnet 100 kr. for de øvrige brugsstørrelser, og da landbrugskapitalen pr. arealenhed også aftager stærkt med tiltagende ejendomsstørrelse, bliver forrentningsprocenten i 1947—48 kun godt 1 i husmandsbrugene mod ca. 3 i de små bønderbrug mellem 10 og 20 ha, ca. 4 i de øvrige bønderbrug, og 3,6 for gårdene med over 100 ha.

Den lave forrentningsprocent i husmandsbrugene må imidlertid delvis tilskrives den fortsat begrænsede import af foderstoffer, der ikke giver mulighed for en så stor produktion af dyriske produkter, især af flæsk og æg, som før krigen, hvor netop småbrugene anvendte forholdsvis store mængder importerede foderstoffer. Desuden er et meget stort arbejdsforbrug og dermed store arbejdsomkostninger karakteristisk for de mindre brug. Som jeg nævnte før, medregnes der et vederlag for familiens arbejdsindsats svarende til, hvad det udført af lejet arbejdskraft ville koste — som omkostning for bedriften. Da den overvejende del af arbejdsomkostningerne i de mindre brug imidlertid tilfalder familien selv som vederlag for dens arbejdsindsats, mens arbejdsomkostningerne med tiltagende ejendomsstørrelse i stigende grad udbetales til fremmed medhjælp, stiller indkomstforholdene sig imidlertid gunstigere for de mindre brug, end de anførte forrentningsprocenter giver indtryk af.

Familiens arbejdsfortjeneste.

Beregnes således familiens arbejdsfortjeneste, hvorved forstås det beløb, der bliver tilovers til familien, efter at alle de øvrige omkostninger, herunder forrentning af den samlede landbrugskapital, er dækket, udgjorde den i 1947—48 628 kr. pr. ha i husmandsbrugene mod 254 kr. pr. ha i de mellemstore bønderbrug og kun 27 kr. for de store gårde med over 100 ha. Der har endog været en lille fremgang i den op-

nåde arbejdsfortjeneste for husmandsbrugenes vedkommende fra foregående år, men en nedgang for de øvrige brug, og nedgangen er stigende med tiltagende ejendomsstørrelse.

Et blik tilbage — og frem.

Hovedindtrykket af de anførte undersøgelsesresultater for året 1947—48 må siges at være det, at den lille høst og de stigende udgifter vejede så stærkt til over for de højere produktpriser, at landbrugets driftsøkonomiske stilling, ikke mindst når hensyn tages til de formindskede besætninger, er blevet yderligere forringet fra de to foregående år, og med de stigende indkøb af arbejdsbesparende maskiner som baggrund kan der næppe være tvivl om, at landbrugets likviditet som helhed er blevet forringet, men de nærmere undersøgelser herom vil dog først foreligge senere.

Hvorledes det økonomiske resultat i indeværende regnskabsår 1948—49 vil stille sig, kan der på nuværende tidspunkt ikke siges noget bestemt om. Men ud fra den gode høst i 1948 og efter de gældende prisforhold at dømme, må man, såfremt uforudsete vanskeligheder ikke støder til i den halvdel, der endnu er tilbage af dette regnskabsår, forvente en betydelig bedring i driftsresultatet. En sådan bedring er imidlertid også meget ønskelig for ikke at sige nødvendig, thi dels skal besætningerne helst bringes op til en endnu større bestand, end før den sidste reduktion blev foretaget, og dels står landbruget over for så omfattende opgaver med hensyn til rationalisering og udbygning af produktionsapparatet, såvel i de enkelte bedrifter som i de mange fællesforetagender, at det vil medføre en betydelig investering af kapital og dermed stille store krav til landbrugets økonomiske styrke.
